

Durkheim'in Görüşleri Doğrultusunda Küreselleşme Olgusu ve Eğitimin Küresel İşlevi

Ahmet KESİCİ (*)

Öz: Günümüzde bilgi teknolojilerindeki gelişmelere dayalı olarak her alanda değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişim ve dönüşüm süreci küreselleşme olarak adlandırılmaktadır. Bu değişimlerin etkisiyle bilgi toplumu olarak adlandırılan yeni bir toplum düzenine geçilmiştir. Bu çalışmada klasik sosyoloji kuramlarından işlevselcilik akımının önemli isimlerinden biri olan Durkheim'in ortaya koyduğu görüşler doğrultusunda küreselleşme olgusu ve bilgi toplumu incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak işlevselcilik, Durkheim'e göre toplumsal olgu ve eğitimin toplumsal işlevi konuları ele alınmıştır. Daha sonra küreselleşme ve bilgi toplumu konuları incelenmiştir. Son olarak küreselleşme ve eğitimin küresel işlevleri Durkheim'in görüşleri bağlamında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Durkheim, Küreselleşme, Bilgi toplumu, Eğitimin küresel işlevi.

Globalization Phenomenon Toward the Opinions of Durkheim and Globalization Function of Education

Abstract: Nowadays, there is a change and transformation in all fields based on the development in information technologies. This changing process is called as globalization. Based on these changes, it has been moved to a new society which is called as information society. In this study, the subjects of globalization and information society have been investigated toward the views of Durkheim who is one of the most important names of functionalism movement. For this purpose, firstly functionalism, it is discussed about social phenomenon and the subjects of social function of education according to Durkheim. Afterwards, globalization and the subjects of information society are investigated. Finally, globalization and global functions of education are discussed in the context of Durkheim's views.

Keywords: Durkheim, Globalization, Informationsociety Global Function of Education

Makale Geliş Tarihi: 13.01.2017

Makale Kabul Tarihi: 26.03.2018

I. Giriş

Sosyoloji, toplumsal olayların nedenlerini bilimsel yöntemlerle inceleyen bir bilim dalıdır. 19.yy'da gerçekleşen endüstri devrimi ile toplumda meydana gelen değişimlerin neden ve sonuçlarını açıklamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Günümüze gelindiğinde sosyoloji ile ilgili büyük bir bilgi birikiminin oluştuğu görülmektedir. Mevcut sosyolojik bilgiler işlevselcilik, çatışmacılık ve etkileşimcilik olmak üzere üç düşünce okul şeklinde sınıflandırılmaktadır (Birkök, 2013).

Durkheim (1858–1917) işlevselcilik akımının en önemli temsilcilerinden biridir. Akademik çalışmalarında toplumsal bütünlük ve insanları birleştiren bağların neler

*) Dr.Öğretmen, Siirt Milli Eğitim Müdürlüğü, (eposta: ahmetkesici@yahoo.com)

olduğu konularına odaklanmıştır (Turhan, 2010). Ayrıca toplumsal olgularla ilgilenmiş ve bu olguları felsefede olduğu gibi zihinsel bir yöntemle incelenmesi görüşünün aksine ampirik olarak incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Durkheim, sosyolojinin normaler ve değerlerle, psikolojinin ise insanın içgüdüleri gibi konularla ilgilendiğini ileri sürmüştür. Böylece sosyolojinin felsefe ve psikolojiden ayrılarak müstakil bir bilim dalı haline gelmesine büyük bir katkı sağlamıştır (Ritzer, 1992).

Bu çalışmada ilk olarak işlevselcilik, sosyal olay ve Durkheim'e göre eğitimin toplumsal işlevi konuları ele alınmıştır. Daha sonra küreselleşme olgusu ve bilgi toplumu konuları incelenmiştir. Son olarak küreselleşme olgusu Durkheim'in görüşlerine dayalı olarak incelenmiş ve bu bağlamda küreselleşmenin eğitime yansımaları ele alınmıştır.

II. İşlevselcilik

Yapısal-işlevci ya da oydaşma olarak adlandırılan işlevselcilik sosyolojinin temel kuramlarındandır. İşlevselciler, toplumun ne şekilde var olduğunu ve devamlılığının nasıl sağlandığını açıklamaya çalışırlar. Buna göre toplum ayrı ayrı çalışan ancak bir bütün olarak faaliyet gösteren parçalardan oluşur. İşlevselciler, toplumun yapısını biyoloji ile analogi kurarak bir organizmaya benzetmişlerdir. Buna göre toplum, insan vücudunda olduğu gibi kalp, karaciğer, beyin gibi birbiri ile uyumlu çalışan organlardan oluşur (Birkök, 2013). Toplum, organizmada olduğu gibi kendini oluşturan parçalardan birinde yaşanan olumsuzluklardan etkilenir (Lala, 2010).

Durkheim, toplumu oluşturan bireyler arasında uzmanlaşmaya dayalı işbirliğinin modern toplumların en önemli özelliği olduğunu belirtmiştir. İlkel toplumlarda yaşayan bireyler birçok işi yapmak durumunda iken, modern toplumlarda daha sınırlı görevler yaparlar. Bu durum modern toplumlarda var olan uzmanlaşmadan kaynaklanır. Daha sınırlı bir alanda uzmanlaşan birey; uzmanlaştığı konuda başkalarına hizmet sunar, kendisi de değişik alanlarda uzmanlaşmış bireylerden hizmet alır. Böylece toplum, farklı alanlarda uzmanlaşmış fertlerin işbirliğine dayalı olarak varlığını sürdürür. İşbirliği, toplumsal dayanışmanın oluşmasını sağlayarak insanlar ve kurumlar arasında çatışma yaşanmasını engeller (Ritzer, 1992).

Durkheim, dayanışmayı toplum üyelerini bir arada tutan ve onları bütünleştiren bağlar şeklinde tanımlamaktadır. Modern toplumlar birbirinden farklı dünya görüşü ve hayat anlayışına sahip insanlardan oluşurlar. Ancak uzmanlık gerektiren hizmetleri temin etme zorunluluğu birbirinden farklı düşünen ve birbirinden farklı hayat anlayışına sahip insanlar arasında karşılıklı yükümlülükler ve bağımlılıklara neden olur. Hak ve ödevlere dayalı bu bağımlılıklar dayanışmayı beraberinde getirir. Toplumda var olan ortak değerler ve ortak bilinç toplumsal dayanışmanın en önemli göstergesidir (Ulubey, 2008).

Durkheim'e göre ortak bilinç /kollektif bilinç bir toplumda yaşayan insanların sahip oldukları ortak inançlar ve duygular bütünüdür. Bu bilinç toplumdaki ortalama her ferdi aynı duygu ve düşünce etrafında birleştirir. Ortak bilinç, bireyin özel bilinci ile algılanmasına rağmen bireyin özel bilincinden farklıdır. Ortak bilinç süreklilik arz eder ve kuşak değişiminden etkilenmez (Ulubey, 2008). İlkel toplumlarda yaşayan bireyler ortak bilince ait inançları daha yoğun bir şekilde benimserler. Bu nedenle ortak değerlere ve

normlara aykırı fiiller şiddetli bir şekilde cezalandırılır. Modern toplumlarda ise kolektif bilinç ilkel toplumlardakine göre daha zayıftır. Bu nedenle modern toplumlarda ortak değerlere ve normlara aykırı fiillerin işlenmesi durumunda zararın tazminine yönelik yaptırımlar uygulanır (Ritzer, 1992).

III.Sosyal Olay

Durkheim'e göre sosyoloji sosyal olayları inceler. Sosyolojinin konusu olan sosyal olaylar diğer bilimlerin inceleme alanı olan olgulardan belirgin bir şekilde farklılaşır. Buna göre sosyal olay, ortak bir yaşamın sonucu bilinçler arasında yaşanan etki ve tepkinin bir ürünüdür. Sosyal olaylar bireyin dışında var olan davranış, düşünce ve duyumsama biçimlerini yansıtır. Günlük hayatta iletişim amacıyla kullanılan göstergeler sistemi, alışverişte kullanılan para sistemi, mesleki hayatta kullanılan pratikler ve yöntemler gibi toplumda var olan ve işleyen olgulardır. Sosyal olaylar toplum temellidirler. Bireyin bilincinin dışında ve bireyin bilincinden bağımsızdır. İnsanlar arasında örgütlenmenin olduğu yerlerde bulunurlar. Örneğin hukuk, ahlak, din ve finans sistemleri gibi sosyal olaylar önceden var edilmiş inanç ve pratiklere dayanırlar. Bireyler tarafından sonradan öğrenilirler. Toplum, her ferdine önceden var edilmiş norm ve kurallara uygun davranma sorumluluğu yükler. Kişi bu sorumluluklarını yerine getirdiğinde ahlaken ve hukuken görevleri yerine getirmiş olur. Nasıl ifa edileceğini bilmediği işleri ise yasalardan ya da onun temsilcilerinden öğrenerek ifa eder (Durkheim, 2016).

Sosyal olaylar, bireyler üzerinde zorlayıcı bir özelliğe sahiptirler. Kişiler, toplumda kendilerinden bağımsız olarak var edilmiş kurallara uydukları takdirde herhangi bir sorun yaşamazlar. Ancak bu kurallara aykırı davranışlar sergiledikleri takdirde sosyal olayların zorlayıcılığını ve baskısını hissederler. Kişi, yasalara aykırı davrandığı zaman davranışı hemen sonlandırılır. Davranışın telafisinin mümkün olmadığı durumlarda ise zarar kişiye tazmin ettirilir. Toplumun belirlediği ahlaki kurallara aykırı davranışlarda ise toplumun ortak bilinci devreye girer. Bu durumda kişi, ayıplanma veya toplumdan izole gibi ceza niteliğindeki yaptırımlara maruz kalır (Durkheim, 2016).

IV.Eğitimin Toplumsal İşlevi

İşlevselcilere göre eğitim, toplumun temel bir işlevidir. Eğitim, toplumun varlığını sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu bireyleri üretme işlevini yerine getirir (Birkök, 2013). Durkheim'e göre eğitim; "Toplumsal hayata hazır olmayan genç kuşağa yetişkin kuşak tarafından uygulanan etkidir." Buna göre eğitimin amacı "Genç nesli yöntemli bir şekilde toplumsaltırmaktır." Yani bireyi toplumun değer ve normları ile donatmaktır (İnal, 1991). Toplumsal bir işlevi yerine getiren eğitim, toplumun talepleri doğrultusunda çocukları zihinsel, fiziksel ve ahlaki değerlere sahip bireyler olarak yetiştirmelidir. Bu talepler toplumdan topluma değişiklik arz ettiği için eğitimde toplumdan topluma farklılık gösterir (Ergül, 1997). Eğitim ile birey toplumla çatışmadan, toplumla uyumlu bir yaşam sürdürür. Toplumun varlığı ve birliği buna bağlıdır. Aksi takdirde *anomi* olarak adlandırılan toplumsal kuralsızlık sorunları görülür (İnal, 1991).

Durkheim, eğitimin sosyalleştirme işlevini sosyal olay ile açıklar. Sosyal ortamın oluşturduğu baskı, toplumun istediği şekilde bireyin biçimlenmesini sağlar. Toplum, eğitim ile çocuğa kendi başına kazanamayacağı görme, davranma ve duyumsama biçimi dayatır. Hayatın daha ilk yıllarında sosyal ortamın birer temsilcisi konumundaki aileler ve eğitimciler çocuklara belirli bir şekilde yeme, içme, düzenli olma, çalışma, görgü kurallarına uyma ve itaat etme gibi davranışlara zorlarlar. Bu zorlamalar zamanla çocuklarda alışkanlıklara veya içsel eğilimlerin ortaya çıkmasına neden olur. Dolayısıyla Durkheim, çocukların özgür bırakılması görüşünün bir temenni olmaktan öteye geçmediğini belirtir (Durkheim, 2016).

Durkheim, çocukların kendilerini sınırlandırarak arzularını dizginleyebilmeleri için onlara disiplinli bir yöntemle toplumsal değer ve normların öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aslında çocuklara toplumsal değer ve normlar öğretilerek onlara toplum içinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda yardımcı olunur. Disiplinden kasıt cebri ve fiziki güç kullanmak anlaşılmamalıdır. Disiplinde amaç bireye *özerklik duygusunun* kazandırılmasıdır. Bu nedenle çocuklara toplumun benimsediği ahlak kurallarına uygun olarak davranmanın neden gerekli olduğu anlatılmalı ve bireyin kendi iradesiyle bu kurallara uyması sağlanmalıdır. Çünkü Durkheim'e göre ahlak kuralları emredici bir niteliğe sahiptirler ve bireyin iradesi üzerinde hâkimiyet kurarlar. Bu kurallar toplum tarafından dikte edildiğinde birey bunları uygulamakta zorlanmaz (Ritzer, 1992).

V.Küreselleşme

Herakleitos, değişim olgusunu ortaya atan ilk filozof olmuştur. “Her şey akar” ve “Aynı nehre iki kere giremezsiniz” diyerek toplumsal düzenin ilelebet süreceği inancına karşı çıkmıştır (Akgün, 2009). İnsanlık tarihi Herakleitos'un bu görüşünü destek niteliktedir. İlk olarak avcılık ve toplayıcılık ile başlayan insanlık tarihinin serüveni, toprağın ekilmeye başlaması ile hayatını tarım yaparak sürdüren *tarım toplumu* ile sürdürür. 18.yy'da sanayi devrimi ile toplumsal alanda yeni bir değişim ve dönüşüm başlar. Yakın geçmişimizi de kapsayan bu toplumsal düzen *endüstri toplumu* olarak adlandırılmıştır (Ünal, 2009). Günümüze gelindiğinde ise bilgi teknolojilerindeki gelişmelere dayalı olarak her alanda çok hızlı bir değişimin yaşandığı görülmektedir. Yaşanan bu değişim ve dönüşüm süreci *küreselleşme* kavramı ile ifade edilmektedir (Öz Kılınç, 2009). Aslında küreselleşme kavramını açıklamak zordur. Çünkü çok boyutlu olan bu kavrama sürekli olarak değişik anlamlar yüklenmektedir (Karip, 2005). Genel olarak küreselleşme, bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak zaman ve mekân unsurlarının anlamını yitirmesi neticesinde dünyanın ekonomik siyasal, sosyal ve kültürel olarak bütünleşme sürecini ifade eder.

Bilişim teknolojilerinin ucuzlaması bu teknolojilerin yaygın olarak kullanılmasına neden olmuştur. Buna paralel olarak internetteki gelişmeler bilgi alış verişini hızlandırarak zaman, mekân ve mesafe algılarını değiştirmiştir (Balay, 2004). İnternet, birçok bilgisayarları birbirine bağlayan bir ağ olup kullanıcıların taleplerine göre yönlenen etkileşimli görüntü, ses ve bilgi alışverişi sağlayan bir iletişim ağıdır. Bu özellikleri sayesinde iletişimde zaman ve mekân sınırlarının aşılmasını sağlamıştır. İnternet özellikle gençler için oldukça cazip bir ortam oluşturmuştur. Çünkü gençlere

sınırsız özgürlüğün olduğu, toplumsal baskılardan uzak ve kendilerini gizleyebilecekleri bir ortam sağlamaktadır. Bu ortam küresel değerlerin ve alışkanlıkların oluşmasına ve tüm dünyada dolaşıma sokulmasına neden olmuştur (Güzel, 2006; Balay, 2004; Çalık ve Sezgin, 2005). Bunun sonucu olarak küresel bir kültürün oluştuğu söylenebilir. Oluşan bu yeni kültürün etkisi ile bütün dünyada birçok kişinin beslenme alışkanlıkları, giyimleri, dinledikleri müzikler, izledikleri filmler ve takip ettikleri spor müsabakaları konusunda benzer davranışlar sergiledikleri görülmektedir (Öz Kılınç, 2009). Oluşan bu yeni küresel kültür Ohmae (1995) tarafından “*sınır-aşan medeniyet*” şeklinde ifade edilmiştir (Akt.: Balcı, 2006).

Teknolojide yaşanan gelişmeler dünyanın değişik yerlerinde yaşayan toplumların birbirlerinden haberdar olmasını sağlamıştır. Artık yerelde meydana gelen olaylar küresel ölçekte takip edilebilir hale gelmiştir. Ayrıca farklı toplumlarda yaşayan insanlar birbirleri ile mal, hizmet ve fikir alışverişinde bulunabilmelerine ve sahip oldukları deneyimlerinden yararlanabilme imkânına sahip olmuşlardır (Öz Kılınç, 2009; Balay, 2004). Örneğin bir işletmeci internet üzerinden ihtiyaç duyduğu bir malı alabilmektedir. Bir akademisyen çalıştığı konu ile ilgili başka ülkelerde yayınlanmış bir eseri satın alabilmekte ya da başka bir ülkedeki kütüphaneden elektronik olarak temin edebilmektedir. Marshall McLuhan (2001) bu gelişmeleri yani dünyanın mekânsal olarak küçülmesini “*küresel köy*” şeklinde kavramlaştırmıştır (Akt.: Balcı, 2006).

Ekonomik anlamda küreselleşme, paranın ve kaynakların uluslararası serbestçe dolaşımı ile açıklanmaktadır (Karip, 2009). Küreselleşme ile dünyanın tamamı büyük bir pazar haline gelmiştir. Üretilen ürünler sadece üretilen ülkenin sınırlarında değil dünyanın değişik yerlerinde tüketilmeye başlanmıştır (Balay, 2005). Bu durum küresel anlamda şirketler arası rekabetin oluşmasına neden olmuştur. Kendi ülkesinde iç piyasayı doyuran işletmeler yeni pazarlarda ürünlerini pazarlayabilmek için başka ülkelerdeki işletmelerle ortaklıklar kurmaya başlamışlardır. Böylece çok uluslu şirketler olarak tanımlana yeni şirket tipinin doğmasına neden olmuştur (Öz Kılınç, 2009). Bu şirketlerin almış oldukları kararların etkisi dünyanın değişik yerlerinde hissedilmektedir. Örneğin küresel boyutta faaliyet gösteren şirketlerin yatırım kararları yatırım yapıldığı yerlerinde yaşayan insanları ekonomik anlamda doğrudan etkilemektedir. Ekonomiye bağlı olarak eğitim, kültür ve toplum da dolaylı olarak etkilenmektedir (Öz Kılınç, 2009).

Sermayenin yoksulluk ve eşitsizlik gibi toplumsal problemlerin çözümüne katkı sağlayabilecek bir potansiyeli vardır (Çalık ve Sezgin, 2005). Sermayenin sahip olduğu bu potansiyeller ülkeler için cazip gelmektedir. Bundan yararlanmak isteyen hükümetler sermayeyi kendi ülkelerine çekebilmek için sermaye sahiplerinin istekleri doğrultusunda ekonomik kararlar almaktadırlar. Bu durum, hükümetlerin ekonomi alanındaki rollerini sınırlandırmaktadır. Çünkü sermaye sahipleri yatırım yapacakları ülkelere kendi çıkarları doğrultusunda ucuz emek, düşük vergi ve en az çevre koruma yasaları gibi taleplerin karşılanması koşullarını öne sürebilmektedirler. Bu nedenle çok uluslu şirketler; devletlerin vergi, yatırım teşvikleri, asgari ücret düzeyi ve enerji fiyatlarının belirlenmesi gibi ekonomik politikaları üzerinde etkili olabilmektedirler (Cebeci, 2008; Balay, 2005). Ayrıca devletlerin bölgesel ve küresel boyutta siyasi, askeri ve ekonomik

faaliyet gösteren Avrupa Birliği, NATO, IMF, Dünya Bankası gibi örgütlerin kurallarını kabul ederek üye olmaları ülkelerin egemenlik alanlarını sınırlandırmaktadır. Küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte devletlerin uluslararası kuruluşlardan bağımsız hareket etmeleri zorlaşmaktadır. Bu durum devletler üzerinde yeni bir egemenliğin kurulduğu anlamına gelmektedir (Soysal, 2003; Cebeci, 2008).

VI. Bilgi Toplumu

Bilgi toplumu günümüzde oldukça sık kullanılan bir kavramdır. Bilgi toplumunun ne olduğunu anlayabilmek için bilginin ne olduğunun açıklığa kavuşturulması gerekir. Bilginin ne olduğu ile ilgili epistemolojik, sosyolojik ve ekonomik yaklaşımlara dayalı farklı açıklamalar yapılmaktadır. Epistemolojik yaklaşımda bilginin anlam üreten sembolik yönü ile ilgilenilmiş ve bilgi “mantıksal bir anlama dayalı gerçek inançlar” şeklinde tanımlanmıştır. Sosyolojik yaklaşımda bilgi, sosyal bağlamda incelemiş ve “sosyal ya da fiziksel çevrede insanlar arasında ortaya çıkan bilişsel ve sosyal ilişkiler” olarak tanımlanmıştır. Bu yaklaşıma göre bilginin gerçekliği toplumdan topluma değişkenlik arz eder. Ekonomik yaklaşımda ise bilgi mevcut durumu daha iyiye dönüştürecek bir araç olarak düşünülmektedir. Ekonomik yaklaşımda bilginin ontolojik yönüyle ilgilenilmiş ve bilgi bir nesne, bir şey olarak görülmüştür (Özcan, 2008).

Küreselleşme sürecinde bilginin ontolojik yani bilginin değişim ve dönüşüm gücü ön plana çıkmaktadır. Buna göre bilgi ekonomik değeri olan bir meta ve ekonomik süreçleri yönlendiren önemli bir unsur haline gelmiştir (Özcan, 2008). Günümüzde bilginin bu konumu en açık ve veciz bir şekilde, 16. yy’da yaşayan Bacon’un ifade ettiği “Bilgi güçtür” ile açıklanabilir (Evren, 2015). Bilgiyi güçlü yapan şey, bilginin sağladığı daha uygun ve etkin olana dönüştürme becerisidir. Üretilen bilgi teknolojiye dönüşerek kısa sürede ürün çeşitliliğine ve üretimde verimliliğe yol açmaktadır. Bunun yanında bilgi hem insan gücü hem de doğal kaynakların en etkin biçimde kullanılmasını sağlamaktadır. Daha dayanıklı, daha ucuz, daha hafif ve daha kullanışlı ürünlerin üretilebilmesi bilgi ile sağlanabilmektedir (Yaşar, 2006). Ayrıca eski yöntemlerle yapılan işler artık teknolojiye dayalı yeni yöntemlerle daha pratik ve verimli bir şekilde yapılmaya başlanmıştır (Özcan, 2008). Böylece sanayi ile birlikte tarım, eğitim, sağlık gibi hizmet sektörlerinde de gelişmeler sağlanmıştır. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler bilginin üretilmesi, işlenmesi, saklanması, iletilmesi ile ilgili tekniklerin gelişmesine ve buna bağlı olarak değişim ve dönüşüm sürecinin hızlanmasını sağlamaktadır (Yaşar, 2006). Bu nedenle bilgi, küresel ekonomik düzende rekabetin ve ticari avantaj elde etmenin temel bir unsur olarak görülmektedir (Özcan, 2008).

Batıda 1840’lı yıllarda yaşanan bilimsel gelişmelere bağlı olarak gerçekleşen endüstri devrimi, tarıma dayalı toplumsal düzeni endüstriye dayalı toplumsal düzene dönüştürmüştür. Endüstri devrimi ile endüstri için gerekli hammadde kaynaklarına ulaşma konusunda batılı ülkeler arasında büyük bir rekabet yaşandı. Özellikle 2. Dünya savaşı sonuçları üzerinde bilimin etkisinin görülmesi, batılı devletlerin bilime daha fazla yatırım yapmalarına neden olmuştur. Bu durum, hammaddesi bilgi olan yeni bir ekonominin doğmasını sağlamıştır (Ünal, 2009). Böylece sermayenin bir kısmı bilgi üretimine aktarılmaya ve bu yolla bilgiden sermaye kazanılmaya başlanmıştır. Çünkü

bilgi olmadan sermayenin atıl kalacağı anlaşılmıştır (Özcan, 2008). Son yıllarda bilginin başlıca üretim gücü haline geldiği görülmektedir. Bilginin üretimi ve bilginin teknolojiye transferi ile ilgili çalışan sektörlerde istihdam edilme oranı diğer sektörlerle göre dikkat çekici bir şekilde yükseldiği gözlenmektedir (Lyotard, 2013). Bu gelişmeler endüstri toplumunun bilgi toplumuna dönüşmesini sağlamıştır (Ünal, 2009). Dolayısıyla eskiden gelişmiş ülkeler arasında hammadde ve ucuz insan gücü elde etmek için yapılan mücadelelerinin bilgi alanında yaşanacağını göstermektedir (Lyotard, 2013).

Küreselleşme ile ortaya çıkan bilgi toplumunda fiziki işgücü ve mekanik olarak verilen görevleri yerine getiren insanların istihdam edilebilirliği mümkün görünmemektedir. Bilgi toplumunda kritik kararlar alabilen ve yeniliklere uyum sağlayabilecek nitelikli insanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece bilgiyi depolamanın bilgi toplumunda önemi yoktur. Bilgi toplumunda mevcut bilgiyi inceleyen, kullanan ve yenileştirebilen nitelikte bireylere ihtiyaç vardır (Yaşar, 2006). Sadece bilgi üretimi alanlarında istihdam edilen değil diğer hizmet sektörlerinde çalışan bireylerinde bu özelliklere sahip olmaları gerekir. Çünkü küreselleşme bütün alanlarda etkisini hissettirmekte değişim ve dönüşümlere neden olmaktadır.

VII.Sonuç

Bilgi teknolojilerindeki gelişmelere dayalı olarak günümüzde her alanda değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Küreselleşme olarak adlandırılan bu süreç, bireylerin ve toplumların yaşamını derinden etkilemektedir. İletişimi sınırlandıran mekân ve zaman gibi engellerin kalkması ile insanlar arasındaki iletişim ve etkileşim artmıştır. Artık dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan olaylar dünyanın her tarafında takip edilebilmektedir. Buna bağlı olarak farklı toplumlarda ve farklı coğrafyalarda yaşayan insanların birbirine benzer bir şekilde davranmaya başladıkları gözlemlenmektedir. Dolayısıyla etkisi bütün dünyada hissedilebilen küresel bir kültürün oluştuğu söylenebilir.

Günümüzde hayatı kolaylaştıran pek çok teknolojik ürün insanların yaşamına girmiş ve yaşamın vazgeçilemeyen bir unsuru haline gelmiştir. Bu durum insanların sohbet, iletişim ve eğlence gibi birçok anlayışını etkilemektedir. Sosyal ağlarda vakit geçirmeyi, sanal ortamda veya görüntülü olarak iletişim kurmayı ve dijital oyunlarla oynamayı tercih edenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Dahası yapılan birçok iş artık dijital araçlara dayalı olarak yeni usullerle daha kolay bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. Örneğin ödenmesi gereken bir fatura bile artık cep telefonu ile zaman kaybı yaşamadan çok kolay bir şekilde ödenebilmektedir. Bu nedenle küreselleşme süreci bireyin hayatında büyük bir değişim ve dönüşüme neden olmaktadır.

Küreselleşme yalnız bireyin yaşam tarzı üzerinde değil sanayi, ticaret, tarım, eğitim ve turizm gibi birçok alanda da değişim ve dönüşümlere neden olmaktadır. Eski yöntemlerle yapılan iş ve işlemler teknolojik gelişmelere paralel olarak daha kaliteli, daha hızlı ve pratik bir şekilde yapılabilmektedir. Birçok sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar rekabet ve pazardan pay alma baskısı nedeniyle yeni şartlara göre

kendilerini yenilemek zorunda kalmaktadırlar. Kendilerini yenileyemeyenler ise varlıklarını sürdüremez hale gelmektedirler.

Küreselleşme, uluslararası alanda işbirliğine dayalı güçlü bir ilişkiler ağı oluşmuştur. Bilginin dönüştürücü gücü ile hayatı kolaylaştıracak ucuz, dayanıklı ve kullanışlı ürünler dünyanın her yerinde pazarlanabilmektedir. Bu durum dünyanın tamamını bir pazar haline getirmiştir. Ülkeler veya şirketler ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri başka ülkelerden kolaylıkla temin edebilmekte ve başka ülkelerin veya şirketlerin ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri sağlayabilmektedirler.

Küreselleşme, devletlerin egemenlik haklarını sınırlandıran bir etkiyi beraberinde getirmektedir. Devletlerin politikalarının belirlenmesinde çokuluslu şirketler, uluslararası kuruluşlar ve uluslararası sivil toplum örgütleri etkili olmaktadır (Cebeci, 2008). İnsanlığı ve bütün dünyayı ilgilendiren konularda uluslararası işbirliğine ihtiyaç duyulmuş, bunun sonucu olarak bölgesel veya küresel alanda faaliyet gösteren kuruluşlar kurulmuştur. Dünyada yaşanan bütün gelişmeler küresel veya bölgesel çapta faaliyet gösteren kuruluşlar tarafından takip edilmektedir (Soysal, 2003). Örneğin insan sağlığı, insanlığın ortak mirası çevrenin korunması ya da toplumların ekonomik gelişmelerini engelleyen yolsuzlukla mücadele gibi birçok alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar bulunmaktadır (Kılıç, 2001; Özbaran, 2003). Bu kuruluşlar küresel çapta yaşanan problemlerin çözümü konusunda ekonomik, kültürel, çevresel, askeri ve hukuki konularda bağlayıcı nitelikte kararlar alabilmektedirler. Hatta abluka, hava, deniz ve kara harekâtı gibi önlemler alabilmektedirler. Alınan kararlar bütün üye ülkeleri bağlayıcı niteliktedirler (Soysal, 2003).

Yukarıda yapılan değerlendirmeler doğrultusunda dünyanın giderek ekonomik, siyasal ve kültürel olarak bütünleşmeye doğru gittiğini ve Turner'in (2003) ifade ettiği dünyanın tek bir ülke olma fikrinin gerçeğe dönüşmeye başladığını göstermektedir. Küreselleşme olarak tarif edilen bu durum insanlığın tarihsel süreç içinde geldiği son aşamadır (Öz Kılınc, 2009; Ünal, 2009). Bu durum kişileri, kuruluşları, toplumları ve ülkeleri peşinden sürüklemektedir. Toplumların ve bireylerin kontrolü dışında bağımsız bir şekilde sürmekte ve dünyadaki her bir ferdi ve toplumu etkileyerek değişim ve dönüşüme zorlamaktadır (Karip, 2005). Dolayısıyla küreselleşme olgusunun Durkheim'in ifade ettiği *sosyal olay* ile benzer nitelikleri olduğu söylenebilir.

Durkheim, toplumun varlığını sürdürmesi için işbirliğine bağlı toplumsal bir düzenin gerektiğini belirtmiştir. Günümüz şartlarında insanlığın varlığını koruyabilmesi ve sürdürebilmesi için uluslararası işbirliğine bağlı küresel bir düzen gereklidir. Uluslararası alanda birçok konuda böyle bir anlayışın olduğu söylenebilir. İnsanlığın ortak problemleri ile ilgili konularda oluşan uluslararası işbirliği bunun bir göstergesidir (Emekli, 2005; Aral ve Gürsoy, 2001; Şahin ve Polat, 2012; Kılıç, 2001; Özbaran, 2003). Ayrıca ticari açıdan dünyanın küresel bir pazar olması, küresel şirketlerin dünyanın değişik yerlerine hizmet sunması ve ihtiyaç duydukları hizmetleri farklı ulus ve devletlerden temin etmesi küresel alandaki işbirliğinin başka bir göstergesidir. Dolayısıyla küreselleşme ile Durkheim'in belirttiği modern toplumlardaki işbirliğine benzer nitelikte *küresel çapta işbirliğine dayalı küresel bir düzenin* oluştuğu söylenebilir.

Küreselleşmenin etkili olduğu alanlardan biri de eğitimidir. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler eğitime; bireyin hızına göre öğrenme, birçok duyu organına hitap eden zengin öğrenme ortamı sunma ve soyut içeriğin somutlaştırılabilmesi gibi büyük fırsatlar sunmaktadır (Yılmaz, 2007). Bu nedenle eğitime teknolojinin entegre edilmesi için büyük bir çaba harcanmaktadır (Pamuk, Çakır, Ergun, Yılmaz ve Ayas, 2013). Küreselleşme ile eğitim hizmetleri artık klasik yöntemlerden farklı yeni yöntemlerle sürdürülmeye çalışılmaktadır. Günümüzde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlayan uzaktan eğitim ve internet tabanlı öğretim gibi uygulamalar ile eğitimin önündeki fiziki sınırlılıklar aşılmaktadır (Yurdakul, 2011; Şahin, 2011). Bu gelişmeler eğitim hizmetlerinde kalitenin artması ve daha çok insanın eğitim hizmetlerinden yararlanmasını sağlamaktadır. Eğitimin çıktısı olan mezunlar ise çalıştıkları alanda bilişim ürünlerini kullanarak ya da bizzat bilgi ve teknoloji üretiminde bulunarak *küreselleşmenin hızlanmasını* sağlamaktadırlar (Öz Kılıç, 2009). Bu bağlamda eğitimin günümüzde küreselleşen dünyada ihtiyaç hissedilen bireyleri yetiştirme ve *küreselleşmenin hızlandırılması* işlevini yerine getirdiği söylenebilir.

Küreselleşen dünyanın ihtiyaçları doğrultusunda çocuklar; zihinsel, fiziksel ve ahlaki değerlere sahip bireyler olarak yetiştirilmelidirler. İnsanlığın geleceği buna bağlıdır. Aksi takdirde *anomi* olarak adlandırılan toplumsal kuralsızlıklar sorunu küresel çapta görülebilir. Söz konusu bu sorunlar sadece bir toplumu değil tüm insanlığı etkileyecektir. O halde Durkheim'in belirttiği eğitimin amacı, yeni nesli yöntemli bir şekilde küresel vatandaş olarak yetiştirilmesi şeklinde yeniden ifade edilebilir. Eğitim ile insanlığa karşı kendini sorumlu hisseden küresel vatandaşlar yetiştirilmelidir (Kan, 2009). Çünkü günümüzde karşılaşılan sorunların üstesinden sadece bir toplumun gelmesi mümkün görünmemektedir. Çevre sorunları, insan hakları, salgın hastalıklar, gelirlerin adil dağıtılmaması gibi sorunlar bütün dünyayı ilgilendiren insanlığın ortak problemleridir. Dolayısıyla küreselleşen dünyada insanlığın ortak problemlerine karşı duyarlı ve işbirliği yapmaya yatkın bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli görevlerinden biri olduğu söylenebilir.

Bilgi toplumunda her bir fert günlük hayatta yapılan iş ve işlemlerin büyük bir kısmını artık sanal ortamda dijital araçlarla yapmaktadır. Sanal ortamda dijital araçlarla yapılan iş ve işlemlerin artarak devam edeceği görülmektedir. O halde her küresel vatandaş dijital okuryazar olarak yetiştirilmelidir. Dijital okuryazarlık, bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde güvenli, yasal ve ahlak kurallarına uygun olarak kullanabilmeyi, günlük yaşamda karşılaşılan problemleri bu teknolojilerden yararlanarak çözmeyi ve bu yolla toplumsal katılım ve üretimi desteklemeyi ifade eder (Acar, 2015). Bilgi toplumunda dijital okuryazar olamayanlar cahil olarak nitelendirileceklerdir. Ayrıca duyusal olarak bilgiyi seven, bilgiyi önemseyen ve bilginin değerini takdir eden özellikte insanlar yetiştirilmelidir. Bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşmayı bilen, ulaştığı bilgileri sorgulayan ve bilgiler arasında sentez yapabilen bireyler yetiştirmek oldukça önemli hususlardır. Nitekim günümüzde hazırlanan öğretim programlarında analiz ve sentez gibi üst düzey düşünme becerilerine büyük önem verilmektedir. Bu önemin küreselleşme süreci ile daha da artacağı söylenebilir. Buna ek olarak küreselleşen dünyada bilgi ve teknoloji üreten alanların ihtiyaç duydukları

nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine yönelik çalışmaların daha da önem kazanacağı söylenebilir.

Küreselleşen dünyada farklı kültürlerden insanlarla birlikte çalışabilecek becerilere sahip bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli görevlerinden biri olmalıdır. Gelecekte homojen bir toplum pek mümkün görünmemektedir. Farklı kültürlerden gelen iş arkadaşlığı veya komşuluklar ile birlikte yaşam hiçte hayal değildir. Dolayısıyla küreselleşen dünyada hoşgörülü bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli hedeflerinden biri olmalıdır. Ayrıca küreselleşme sürecinde anadil dışında bilinen diller kişinin niteliğinin önemli bir göstergesi olacaktır. Küresel iletişimin ortak dili haline gelen İngilizce'nin öğretimine verilen önem bunun en önemli göstergesidir (Tok ve Arıbaş, 2008). Bu önemin artarak devam edeceği söylenebilir.

Küreselleşme hızla akan bir nehre benzetilebilir. Buna karşı gelmek akıntının tersine kürek çekmek gibi nafi bir çaba olarak görülmektedir. İnsan hayatında büyük değişim ve dönüşümlere neden olan küreselleşme; insanlığa zenginlik, mutluluk, refah ve konfor vadetmektedir. Aynı zamanda küreselleşme; dijital bağımlılık, siber zorbalık, bireyin sosyalleşmesi ile ilgili problemler ve kültürel problemler gibi insanlığın uğraşmak zorunda kaldığı bir takım yeni sorunları da beraberinde getirmiştir (Kesici ve Tunç, 2018; Arıca, Kınay ve Tanrıku, 2012; Karip, 2005; Şenses, 2005; Karagülle ve Çaycı, 2014). Bu nedenle küreselleşmenin sağladığı avantajlardan azami bir şekilde yararlanmak, getirdiği sorunları asgari seviyeye düşürmek için çaba harcanmalıdır.

Kaynaklar

- Acar, Ç. (2015). *Anne ve babaların ilkökul ortaokul ve lise öğrencisi çocukları ile kendilerinin dijital okuryazarlıklarına ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5).
- Arıca, O. T., Kınay, H. ve Tanrıku, T. (2012). Siber zorbalık ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 101-114.
- Akgün, S. (2009). Karl Popper'in tarih, toplum ve siyaset felsefesi üzerine görüşleri. *Flsf*, (7), 59 – 77.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82
- Balcı, A. (2006). Roland Robertson, Küreselleşme ve kültür. *Bilgi* (12), 1, 25-36.
- Birkök, M. C. (2013). Eğitim sosyolojisine kuramsal yaklaşımlar, *Eğitim Sosyolojisi*, Ed. M. Türkkahraman ve İ. Keskin. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Cebeci, K. (2008). Küreselleşme bağlamında ulus-devlet egemenlik gücünün dönüşümü. *Sayıştay Dergisi*, (71), 23

- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Durkheim, E. (2016). *Sosyolojik yöntemin kuralları* (Ö. Doğan, Çev.). Ankara: Doğubatı.
- Ergün, M. (1997). Eğitim sosyolojisi. *Türkiye Sanal Eğitim Bil. Kütüphanesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi. Erişim adresi: http://www.egitim.aku.edu.tr/ergun8. Erişim Tarihi: 31.12. 2016.*
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği'nde turizm politikaları ve Türkiye'de kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14, 99-107.
- Evren, M. (2015). Küresel seküler ahlakın dini mi? Dinin ahlakı mı? *Mütefekkir*, 2(3), 257-263.
- Güzel, M. (2006). Küreselleşme, internet ve gençlik kültürü. *Küresel İletişim Dergisi*, 1(1), 1-16.
- İnal, K. (1991). Durkheim'in eğitim anlayışı. *Ankara Eğitim Bilimleri Dergisi*, 24 (2).
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 25-30.
- Karip, E. (2005). Küreselleşme ve Lizbon eğitim 2010 hedefleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 11(2), 195-209.
- Karakaş, M. ve Çak, M. (2007). Yolsuzlukla mücadelede uluslararası kuruluşların rolü. *Maliye Dergisi*, 153, 74-101.
- Karagülle, A. E. ve Çaycı, B. (2014). Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 4(1)
- Kesici, A., & Tunç, N. F. (2018). Investigating the digital addiction level of the university students according to their purposes for using digital tools. *Universal Journal of Educational Research*, 6(2), 235-241.
- Kılıç, S. (2001). Uluslararası çevre hukukunun gelişimi üzerine bir inceleme. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2).
- Lala, A. (2010). Dini-sosyal hareketlerin sosyolojik tahlilinde işlevselci yaklaşım (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Lyotard, J. F. (2013). *Postmodern Durum* (İ. Birkan, Çev.). Ankara: BilgeSu Yayınları.
- Özbaran, M. H. (2003). Yolsuzluk ve bu alanda mücadele eden uluslararası örgütler ve birimler. *Sayıştay Dergisi*, (50-51), 17-34.
- Öz Kılınç, M. (2009). *Küreselleşme sürecinin eğitim üzerine etkileri ve öğretmen kimliği* (Yayınlanmamış doktora tezi), Ege Üniversitesi, İzmir.

- Özcan, K. (2008). Bilgi Toplumunda Bilginin Önemi, *Entelektüel Sermaye: Teori, Uygulama ve Yeni Perspektifler*, Ed. R. Aşıkoğlu, M. Kurt ve K. Özcan. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Pamuk, S., Çakır, R., Ergun, M., Yılmaz, H. B. ve Ayas, C. (2013). Öğretmen ve öğrenci bakış açısıyla tablet PC ve etkileşimli tahta kullanımı: FATİH Projesi değerlendirmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1799-1822.
- Ritzer, G. (1992). *Sociological Theory*. (Ü. Tatlıcan, Çev.). McGraw-Hill, Third Edition, Inc. [http://www.umittatlican.com/uploadsF/1/Emile-Durkheim-\(Ritzer,-1992\).pdf](http://www.umittatlican.com/uploadsF/1/Emile-Durkheim-(Ritzer,-1992).pdf) Erişi Tarihi: 28.12.2016.
- Soysal, M. (2003). Değişen egemenlik ve meşruluk. *Anayasa Yargısı*, (20), 171-180.
- Şahin, H. H. (2011). İnternet tabanlı öğrenme. Demirel, Ö. (Ed.), *Eğitimde Yeni Yönelimler* (s. 239-250). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Şahin, S. ve Polat, O. (2012). Türkiye’de ve dünyadaki gelişmiş ülkelerde çocuk katılım hakkı algısının ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1).
- Şenses, F. (2004). Neoliberal küreselleşme kalkınma için bir fırsat mı, engel mi? *Kalkınma ve Küreselleşme*, 1, 13-54.
- Tok, H. ve Arıbaş, S. (2008). Avrupa Birliğine uyum sürecinde yabancı dil öğretimi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15).
- Turhan, H. (2010). *Durkheim Sosyolojisi ve Durkheim’in sosyolojik düşünceye katkıları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Turner, B. S. (2003). *Oryantalizm, postmodernizm ve globalizm* (İ. Kapaklıkaya, Çev.). İstanbul: Anka Yay.
- Ulubey, Ö. (2008). *Toplumsal dayanışmanın sağlanmasında eğitimin işlevi: Emile Durkheim ve Ziya Gökalp’in görüşlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Ünal, Y. (2009). Bilgi toplumunun tarihçesi. *Tarih Okulu Dergisi*, (V).
- Yaşar, E. (2006). *Bilgi toplumunun üretici ve tüketici ilişkilerindeki etkileşimi* (Yayınlanmamış yüksek lisan tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yılmaz, M. (2007). Sınıf öğretmeni yetiştirmede teknoloji eğitimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1).
- Yurdakul, B. (2011). *Uzaktan Eğitim*. Demirel, Ö. (Ed.), *Eğitimde Yeni Yönelimler* (s. 271-288). Ankara: PegemA Yayıncılık.